

Groningen Culturele hoofdstad van het Noorden Nu en straks

Een politiek essay

02-707

Partij van de Arbeid

BOEKMAN*stichting*

Studiecentrum voor kunst, cultuur en beleid

Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
telefoon bibliotheek 020-624 37 39
fax 020 - 638 52 39
e-mail bibliotheek@boekman.nl
internet www.boekman.nl

De uitleentermijn bedraagt 4 weken. Verlenging met 4 weken is mogelijk, tenzij de publicatie inmiddels is gereserveerd.

De uitleentermijn is verstreken op:

Boekmanstichting - Bibliotheek
Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
Tel. 6243739

Groningen

Culturele hoofdstad van het Noorden

Nu en straks

Een politiek essay

PvdA-Statenvraccie Groningen
juni 2002

Frans Jaspers (lid van de statenvraccie)
Henk Spoeltman (lid van de statenvraccie)
Meike Bokhorst (tekst en redactie)

Boekmanstichting • Bibliotheek
Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
Tel. 6243739

Mei 2002

Groningen. Culturele hoofdstad van het Noorden. Nu en straks.

Waarom dit essay?

Het cultuurbeleid van de provincie Groningen heeft zich de afgelopen jaren gericht op emancipatie, cultuurparticipatie en -bereik en culturele vernieuwing. Dat beleid was succesvol. De provincie is er in cultureel opzicht rijker opgeworden. Uit onderzoek blijkt dat de voorzieningen adequaat zijn. Dat geldt voor de volle breedte van de cultuursector: de podiumkunsten, film, amateuristische kunstbeoefening, beeldende kunst en bouwkunst, cultuurbehoud en media en letteren. Voor de stedelijke kernen en de dorpen is dat succes mede toe te schrijven aan de regionale cultuurplannen.

Het cultuurbereik is sterk verbeterd. Niet in de laatste plaats omdat de afgelopen periode de cultuurpolitieke nadruk sterk lag op goede voorzieningen in de steden en dorpen. Uit onderzoek van de provincie is inmiddels ook gebleken dat het cultuuraanbod goed aansluit bij de omvang van de stedelijke kernen en dorpen in de regio. De PvdA statenfractie vindt dat dit beleid voortgezet dient te worden.

Voor de stad Groningen is het verhaal anders. In de stad en de provincie Groningen, maar ook in Noord Nederland wordt al heel lang gesproken over Groningen als het culturele centrum van het Noorden. Wat Maastricht is voor het Zuiden en Amsterdam voor Nederland, dat is Groningen voor het Noorden. Deze positie moet behouden blijven.

Dit stuk heeft als doel een bijdrage te leveren aan de discussie over Groningen als culturele hoofdstad van het Noorden. Die cultuurpolitieke discussie gaat vooral over drie onderwerpen: de podiumkunsten, cultuurbehoud en spraakmakende evenementen. Met het essay openen we niet een nieuwe discussie. Wel benaderen we de discussie over Groningen als culturele hoofdstad van het Noorden van een andere kant. In het cultuurdebat zijn twee lijnen te ontwaren. De eerste is cultuur om de cultuur, de tweede cultuur en de relatie met de economie. Het belang van het economisch perspectief op cultuur wordt in het cultuurpolitieke debat wel genoemd, maar vaak niet echt goed uitgewerkt en daarom onderschat.

Een goede culturele infrastructuur is natuurlijk in het belang van de bewoners van stad en provincie, maar het doet ook meer. Een goed cultureel klimaat is één van de basisvoorwaarden voor een bloeiende (kennis-) economie. Deze twee lijnen, die meer in elkaars verlengde liggen dan wordt verondersteld, willen we bij elkaar brengen en daarom komt de PvdA-statenfractie met een initiatiefvoorstel.

Volgens de PvdA-statenfractie moet er een innovatief totaalplan komen voor de verbetering van de culturele infrastructuur van de stad Groningen dat óók de basis is voor economische ontwikkelingen. Dat plan moet een krachtige impuls geven aan de culturele activiteiten in Groningen en het culturele profiel van de stad voor de komende jaren versterken.

De aantrekkingskracht en het imago van de stad moeten er door worden versterkt. Met een sterk ontwikkeld profiel lukt het een kennisstad beter om nieuwe kennisintensieve bedrijvigheid aan te trekken en hoogwaardige werkgelegenheid te behouden. Cultuur moet daarom actief ingebracht worden in het arbeidsmarktbeleid. Het plan moet aansluiten bij de sterke kenmerken van de stad: werkenden, studenten, bezoekers, recreanten, etc. Het plan moet deze sterke kant verstevigen en creatief met passende voorstellen komen. Daarom moeten de plannen zich richten op broedplaatsen, kweekvijvers, opleidingen, spraakmakende festivals en evenementen.

Inleiding

"Een verwijt dat de Partij van de Arbeid met grote regelmaat treft, is dat zij geen notie van cultuurbeleid heeft, althans niet iets dat een zich socialistisch noemende partij waardig is." Zo opende een artikel in *Socialisme en Democratie* uit oktober 1982 over het socialistisch cultuurdebat. Inmiddels is er veel veranderd en is er ook een aantal ideologische veren afgeschud. Maar net als vroeger is en blijft cultuur, ongeacht de verwijten, een belangrijk onderwerp voor de Partij van de Arbeid.

De PvdA-statenfractie wil de culturele infrastructuur van de stad Groningen verbeteren. Ze vindt niet dat er echt iets mis is. Ze wil enkel voorkomen dat er stilstand optreedt, dat er kansen gemist worden, dat ontwikkelingen niet tijdig worden gestimuleerd en initiatieven doodbloeden door gebrek aan middelen. Mensen hechten waarde aan cultuur. Cultuur geeft een kwaliteitsgevoel, zorgt voor identiteit en beleving. Groningen is de culturele hoofdstad van het Noorden en vervult die functie niet voor zichzelf, maar voor de hele provincie en ook voor het Noorden.

Als je niets doet, ga je achteruit. Wil Groningen haar positie als culturele hoofdstad van het Noorden behouden, dan zal er fors geïnvesteerd moeten worden in cultuur. Er is een kwalitatieve impuls nodig. Het culturele klimaat in Groningen moet van een dusdanig niveau zijn dat het aantrekkelijk voor mensen is om in Groningen te wonen, te werken en te studeren. Groningen moet interessant zijn voor mensen die de stad willen bezoeken of zich er willen vestigen en ontplooiën. Dit is een progressief beleid.

"De kenmerken van een progressief beleid," schreef Den Uyl, "liggen niet primair in de hoeveelheid geld, die de overheid voor de kunst uittrekt, hoe belangrijk dat ook is. Het antwoord heeft wèl alles van doen met de kijk op het functioneren van cultuur in de samenleving en de maatschappelijke voorwaarden, waarin een eigen artistieke omgeving, dus een nieuwe stijl, doorbreekt." Daar zijn in de eerste plaats ideeën voor nodig. Het geld komt daarna. Daarom een essay en geen nota.

Sociaal-democratisch cultuurbeleid is twee dimensionaal. Het gaat om het zetten van stappen in de breedte en in de diepte. Cultuurspreiding en cultuurontwikkeling. In dit stuk doen we een voorstel voor de verdieping van de topfuncties. Meer mensen moeten op een professionele manier met kunst en cultuur bezig kunnen zijn. Voor zichzelf, om zich te ontplooiën en voor anderen, die op cultureel gebied iets willen beleven.

Het verband tussen politiek en cultuur: 'De kunst van links'

In de zomer van het jaar 1979 hield Den Uyl een toespraak bij de uitreiking van de P.C. Hooftprijs aan Remco Campert. Campert vroeg hem iets te zeggen over kunst en socialisme. Na de feestrede schreef Den Uyl een tweede tekst die gepubliceerd werd in de *Volkskrant*. Een waar socialistisch cultuurdebat volgde, dat de *Volkskrant* gebundeld heeft onder de titel 'De kunst van links'. (1979)

Een belangrijke aanleiding voor de teksten van Den Uyl was het plan van twee PvdA bestuursleden uit Schiedam, die voorstelden om de collectie van het Stedelijk Museum Schiedam te verkopen en van het museum een cultureel centrum te maken. Dat was natuurlijk geen serieus plan. Het was een mooi gedachte-experiment om de discussie over de functie van het museum los te maken.

Dergelijke discussies zijn relevant. Cultuurpolitiek is immers iets anders en het is ook meer dan alleen 'goed zorgen voor kunst en kunstenaars.' Den Uyl: "Waar er maatschappelijk en politiek weinig aan de hand is en de verveling de overhand krijgt, voltrekken politiek en kunst zich in gesloten circuits. Zij hebben geen boodschap aan elkaar en zij verstaan elkaars signalen niet meer. Sterker, zij zenden geen van beide meer signalen uit."

Met Den Uyls stelling dat voorhoedes in politiek en cultuur nooit los van elkaar optreden, was lang niet iedereen het eens. Toch is het opvallend hoe actueel de door hem geformuleerde ideeën ook nu nog zijn. Een belangrijke constatering is nog steeds "dat kunstbeleid zich nu eenmaal voltrekt op het scherpst van de snede tussen het respecteren van de eigenwettelijkheid van artistieke vormgeving en het aanjagen van maatschappelijke vernieuwingsprocessen."

Die maatschappelijke vernieuwingsprocessen kunnen alleen nagejaagd worden als de overheid duidelijke keuzes maakt. Wanneer elke instelling een klein beetje subsidie krijgt, lukt het niet om uit te stijgen boven de middelmatigheid. Voor het realiseren van een goed cultureel klimaat moet de overheid meer doen dan het opstellen van criteria en het verstrekken van subsidies.

Wanneer er keuzes gemaakt moeten worden, gebeurt dat bewust of onbewust op basis van de maatschappelijke visies van politieke partijen op de waarde van de verschillende kunstuitingen. Het is waar dat een overheid niet ontkomt aan een hiërarchie van waarden, het is alleen fout, naar de mening van Den Uyl, om de hiërarchie van waarden te identificeren met "maatschappelijk belang".

Het krachtigst werd het inzicht in de spanning tussen politiek en cultuur geformuleerd door Jan Bons: "Beleid is nodig, terwijl inmenging ongewenst is; en toch gaat het om die wisselwerking tussen samenleving en kunst waaruit cultuur ontstaat. Als de samenleving inslaapt worden de mogelijkheden voor de kunst om te 'functioneren' kleiner."

Een analyse en een bredere benadering van cultuur

Behalve het nastreven van altijd geldende idealen als emancipatie, artistieke ontwikkeling, cultuurparticipatie en cultuurvernieuwing is het de taak van de politiek om feitelijke maatschappelijke ontwikkelingen scherp waar te nemen en te analyseren om vervolgens met plannen te komen die daar goed op inspelen. Een goede analyse van huidige en toekomstige ontwikkelingen is onontbeerlijk.

Twee ontwikkelingen zijn erg belangrijk. Ten eerste, de groeiende mondialisering die mensen hun behoefte aan een eigen culturele identiteit niet ontnemt, maar juist voorondersteld en versterkt. Ten tweede, de ontwikkelingen van de kennis- en ervarings-economie waarin ideeën belangrijk zijn voor economisch succes en waarin kunstenaars en anderen zich willen ontplooiën in of in de nabijheid van een cultureel stimulerende omgeving.

Cultuur blijft de basis

Eén van de voornaamste politieke taken van de nieuwe eeuw is volgens de Amerikaanse auteur Rifkin, het vinden van een duurzame manier tot behoud en vergroting van de rijke culturele verscheidenheid. Er moet tegengif geboden worden tegen de politiek van de mondiale commerciële netwerken. Niet door je aan te sluiten bij de antiglobalisten. Mondialisering is een trend die niet te keren is en ons welvaart brengt. Wel is het van belang dat die mondialisering tot stand komt vanuit een goed georganiseerde lokale samenleving met een eigen culturele identiteit. De lokale politiek en gemeenschap spelen daarin een cruciale rol.

Rifkin: "Een wereld die steeds meer wordt gekenmerkt door mondiale culturele commercie en minder grenzen, vereist de terugkeer van krachtige burgermaatschappijen op plaatselijk niveau, als mensen een zeker identiteitsbesef willen behouden en niet door de krachten van de verandering willen worden opgeslokt. Alleen door de lokale cultuur tot een samenhangende en zelfbewuste politieke kracht te maken, zal haar kritieke rol in de opzet van de menselijke samenleving kunnen worden hersteld."

Wie cultuur overboord zet of het als iets dat minder belangrijk is in de marge plaatst, zaagt als het ware de poten onder zijn eigen stoel vandaan. Zeker in tijden van onzekerheid en het losser worden van maatschappelijke verbanden hebben veel burgers behoefte aan een eigen culturele identiteit. Het is vooral de lokale politiek die zich dit verhaal moet aantrekken.

Van belang is dus het stimuleren van die lokale cultuur zodat je als regio niet ten onder gaat, maar juist vanuit een krachtig ontwikkelde culturele identiteit goed een eigen rol kunt spelen in een tijdperk van groeiende handelsrelaties op wereldschaal, Europese ontwikkelingen en contacten over de grenzen heen. De noodzaak om te werken aan de versterking van de lokale cultuur voor alle burgers is voor ons evident en ook expliciet een taak voor de provincie, als representant van lokaal bestuur.

De bewustwording van het belang van de lokale cultuur is in verschillende delen van Nederland al een tijd gaande. Groningers gaan daarin niet zo ver als Friezen, maar zijn even goed gehecht aan culturele identiteit. Om cultuur te versterken, lijkt het ons weinig vruchtbaar een grote stolp op de regio te zetten om daaronder de eigen culturele 'pronkje-waaien' op te kweken. Invloed van buiten betekent ook inspiratie van buiten. Het gaat erom dat levendigheid en ontwikkeling vrij spel krijgen. Het zijn de culturele belevingen die voor een groot deel bepalen of mensen zich ergens thuisvoelen. Niet zo zeer de vraag of die cultuur nu eigen is of vreemd.

Kennis- en ervaringseconomie

Een hamerpunt van Rifkin en velen anderen is de constatering dat het immateriële steeds belangrijker wordt. Kennisproductie en daarmee ook de culturele productie verdringt in de wereldhandel gaandeweg de fysieke productie. Concepten, ideeën en imago's zijn de werkelijk waardevolle artikelen in de nieuwe economie. De nieuwe economie is een kennis- en ervaringseconomie. Leven is niet zo zeer hebben en bezitten, maar meer gebruiken en beleven. Dit is eerder een feitelijke constatering van een al langer lopende algemene trend, dan een ontologische bewering die al dan niet gestoeld is op een ideaal of maatschappijvisie.

Een kritische noot die je hierbij kunt plaatsen, is dat ideeën en concepten alleen waardevol zijn wanneer het een 'product' oplevert dat waardevol is. Het merk 'nike' wordt door een schoen gedragen en zonder die schoen, die lekker moet zitten, hebben mensen niets aan het merk 'nike'. Achter internetbedrijfjes moet een goed functionerende logistiek zitten en wie uit melk een stof voor medicijnen weet te halen, moet te zijner tijd ook een afzetmarkt vinden.

Provincie en gemeente hebben een arbeidsmarktbeleid dat sterk gericht is op de ICT- en biomedische sector. De ontwikkelingen in de provincie Groningen van de afgelopen decennia laten een verschuiving zien van industriële bedrijvigheid en akkerbouw naar meer kennisintensieve sectoren die geconcentreerd zijn in de steden en vooral in de stad Groningen. Te denken valt onder meer aan de al dan niet zakelijke dienstverlening en de kennisontwikkeling. Door de veranderingen in de economie verandert de samenstelling van de beroepsbevolking en ook de inhoud van de vraag naar cultuur, of de eisen die eraan gesteld worden. Omgekeerd gedijt een kenniseconomie vooral in een in cultureel opzicht stimulerende omgeving.

De ontwikkeling van een kennis- en ervaringseconomie brengt vragen met zich mee: Wat voor extra eisen stelt de nieuwe werknemer van de kenniseconomie aan het cultureel klimaat in de omgeving? Wat moet je als overheid doen om een levendig cultureel klimaat te stimuleren? Op wat voor een manier biedt het werk van kunstenaars het best tegenwicht aan de dominantie van de consumptie- en vermaakindustrie die van cultuuruitingen steeds meer een 'geproduceerd' fenomeen maken? Hoe lokaliseer en stimuleer je de broedplaatsen waarvan uit aan cultuur een kwalitatieve impuls gegeven kan worden? En welke keuzes moeten er vervolgens gemaakt worden om ervaringen ook voor zoveel mogelijk mensen, cultuurproducenten en -consumenten, toegankelijk te maken?

Een politiek antwoord op die vragen is het vinden van een plek waar mogelijkheden, kansen en gunstige voorwaarden aanwezig zijn om daadwerkelijk uit te kunnen stijgen boven de middelmatigheid. Voor de PvdA statenfractie is die plek Groningen Stad. Hierna wordt beargumenteerd waarom daar en waarom het nodig is een schep boven op het huidige aanbod te doen.

Eric van Saners speelt Othello van het Noord Nederlands Toneel

Culturele hoofdstad van het Noorden

Het denken over kunst en cultuur moet ook vertaald worden in politiek handelen, met steeds in het achterhoofd de gedachte dat beleid nodig is en inmenging ongewenst. Het gaat de PvdA in dit essay niet om het leveren van een totaalvisie of een omvattend cultuur politiek beleid. Afgelopen decennia zijn er tal van idealen nagestreefd als cultuurvernieuwing, cultuurspreiding en cultuurparticipatie. Belangrijke thema's in het cultuurbeleid waren kwaliteit, spreiding, toegankelijkheid, overdracht en educatie, multiculturaliteit, samenwerking, uitwisseling en eigen identiteit. Ook zijn er veel plannen van culturele instellingen en overheden met succes uitgevoerd, zodat de provincie Groningen er in cultureel opzicht rijker op geworden is. De PvdA vindt niet alleen dat we op de ingeslagen wegen door moeten gaan, maar vindt ook dat we meer moeten doen dan enkel doorgaan. Juist omdat we meer willen dan die middelmatigheid, ook straks!

Knooppunt in een netwerk

De regionale cultuurplannen van de provincie mogen succesvol worden genoemd. Uit onderzoek van de provincie Groningen blijkt dat in kleine plaatsen en middelgrote steden de culturele voorzieningen goed zijn. De voorzieningen voor de grote stad Groningen laat op onderdelen nog te wensen over. Dat bleek bij een analyse met behulp van het model van lokaal cultuurbeleid van drs. C.H. Wijn uit het handboek voor gemeenteraadsleden. Maar de vraag of er in de stad Groningen voldoende culturele voorzieningen en activiteiten zijn, is niet alleen te beantwoorden door naar leemtes volgens een model te verwijzen. Het is immers ook een normatieve en dus politieke kwestie. Voor de PvdA is het nog niet goed genoeg en daarom levert ze voorstellen tot verbetering.

Het standpunt van de PvdA is dat de culturele infrastructuur van de stad Groningen verder versterkt en uitgebouwd moet worden. Er moet geïnvesteerd worden in de sterke punten van de stad. Cultuur geeft een stad een herkenbaar profiel en versterkt daarmee de economie. Wanneer een overheid door een integrale aanpak van de culturele infrastructuur een stimulerende omgeving creëert voor kunstenaars heeft dat gevolgen voor de uitstraling zowel binnen de stad als naar buiten toe. Aantrekkingskracht en een goed imago zijn van groot belang voor een stad als Groningen en daarmee ook voor het ommeland.

Een keuze voor Groningen is geen diskwalificatie van het ommeland of de andere steden. Groningen is de hoofdstad en vervult die functie niet voor zichzelf, maar voor de hele

provincie en ook voor het Noorden. Het echte professionele circuit zit alleen in de stad Groningen. Het compromisvol verspreiden en versnipperen van culturele voorzieningen is geen optie. Sfeer moet je niet laten verwateren, voorzieningen moet je alleen daar scheppen waar ze levensvatbaar zijn. Groningen heeft op cultureel gebied weinig concurrentie in de directe omgeving.

Groningen trekt de regio en moet daarom sterk zijn. Niet als fort met hoge muren en een gracht voor buitenstaanders, maar als knooppunt in een netwerk. Een voorwaarde is natuurlijk dat Groningen voor de regio goed en snel te bereiken is en ook rekening houdt met de wensen vanuit de regio. De PvdA ziet het als een taak van de provincie om met de gemeente Groningen gezamenlijk te investeren in goede voorzieningen voor cultuurconsumenten maar vooral ook voor de huidige en toekomstige cultuurproducenten, aansluitend bij het profiel van de nieuwe kennis producerende en ontwikkelende stad.

Een goed cultureel klimaat is ook van belang voor de aantrekkingskracht van de stad als woon- en vestigingsplaats. Culturele voorzieningen zijn er in eerste instantie vooral voor de eigen bewoners. Enkel al het gegeven dat er goede culturele voorzieningen zijn in de stad, geeft de bewoner een kwaliteitsgevoel. In zijn of haar stad is iets te beleven. Er gebeurt meer dan het dagelijkse wonen en werken, verplaatsen en consumeren. Groningen is voor het Noorden wat Maastricht voor het Zuiden is en Amsterdam voor Nederland.

Dat sommige mensen in het weekend naar de Randstad reizen om een theatervoorstelling, opera of museum te bezoeken, kun je niet afdoen als snobisme. En dat we in het Noorden niet de ambitie hebben om te concurreren met de Randstad, betekent nog niet dat we ons dan ook niet hoeven in te zetten om het culturele klimaat hier te optimaliseren. Wie investeert in cultuur, investeert tegelijk in toerisme, stadseconomie en het stadsleven.

Cultuur en kennisstad

Het is moeilijk om hoogopgeleide mensen hier in alle gevallen vast te houden. Nog veel moeilijker is het om hoogopgeleide mensen naar het Noorden te krijgen. Uit onderzoek blijkt dat dat ook te maken heeft met de omvang en het peil van de culturele voorzieningen. Hoogopgeleide mensen hechten eraan om in een omgeving te wonen waar een grote variëteit van goede culturele voorzieningen bestaat. Het cultureel programma moet voor hen voldoende uitgaansmogelijkheden bieden.

Bezoekers van congressen en sollicitanten van buiten brengen het onderwerp cultuur zelf ook ter sprake met de gedachte 'en als ik klaar ben met werken, is er dan 's avonds in de buurt nog wat te beleven.' Ondernemers zullen het meestal niet expliciet toegeven, maar toch kijken zij goed of hun werknemers plus hun gezinsleden zich in een stad niet zullen gaan vervelen. Cultuur wordt een steeds belangrijker factor in het vestigingsbeleid.

Groningen is een jonge stad dankzij het hoger onderwijs. 22.000 RUG-studenten en 18.000 Hanze-studenten volgen hier een opleiding, 5.000 universitaire docenten en 1.700 hoge school docenten geven hier les. Bijna elke vorm van onderwijs is aanwezig. Daarnaast werken er vele duizenden hoogopgeleide mensen in de zakelijke dienstverlening, in kennisintensieve ICT- en Biomed-bedrijven, en bij de grote medische zorginstellingen (AZG, Martiniziekenhuis). Er is daardoor een groot nieuwsgierig publiek voor cultuur en een groot potentieel aan creativiteit.

Van studenten is het algemeen bekend dat zij een 'leuke' stad om te studeren zoeken. Studenten aan universiteit en hoge school kiezen niet alleen voor 'de RUG' of 'de Hanze' maar vooral ook voor de stad Groningen. De concurrentie met andere steden moet ook in de toekomst ten gunste van Groningen uitpakken. Stad, provincie en instellingen hebben hier een gemeenschappelijk belang. Cultuur is een van de belangrijkste factoren die de stad leuk maken.

De PvdA heeft zeker niet het onderhuidse streven om talentvolle mensen met een cultureel lint aan de stad vast te binden. Ze realiseert zich wel zeer goed dat Groningen een fijne plek is voor zowel kunstenaars als andere talentvolle mensen om zich te ontwikkelen en te ontplooien. Groningen afficheert zichzelf als kennisstad. Die stimulerende omgeving voor studenten is er dankzij de culturele levendigheid, maar net zo goed kun je stellen dat de aanwezigheid van jonge mensen (en de kroegen!) ook weer andere mensen hierheen trekt.

Cultuur en economie

Een punt van strijd is de vraag of cultuur ook economisch wat oplevert. Al snel levert een suggestie in die richting het verwijt op dat je de marktmechanismen of de logica van de mode heilig verklaart, of erger dat je mensen geld uit de zak wilt kloppen. Een overdreven reactie omdat er indirect wel degelijk effecten zijn. Het probleem zit in het feit dat het aantonen van een direct verband tussen economie en cultuur moeilijk op hard wetenschappelijk bewijs is te stoelen.

Wat imago, sfeer en uitstraling voor economisch voordeel oplevert, is moeilijk in klinkende munten uit te rekenen. Vast staat wel dat in leuke steden toeristen langer blijven dan de tijd die nodig is voor het bezoeken van de activiteit waarvoor ze naar de stad kwamen. Uit schattingen naar deze zogenaemde spin-off blijkt dat museumbezoekers, congresgangers en anderen buiten de plek van de hoofdactiviteit veel geld uitgeven. Van het Groninger Museum is bekend dat de circa 150.000 jaarlijkse bezoekers die speciaal voor het museum naar de stad komen, gemiddeld ongeveer 45 gulden per persoon per dag uitgeven in de stad.

Uit verschillende studies van stad, provincie en andere steden blijkt dat investeren in cultuur werkgelegenheid met zich meebrengt. Cultuur is een arbeidsintensieve sector. In de stad Groningen werken zo'n 2.500 mensen - dat is 2 procent van de arbeidsbevolking - in de sector cultuur. In Amsterdam is dat zelfs zo'n 7 procent. De werkverschaffing voor vrijwilligers is ook aanzienlijk. De verwachting is dat de werkgelegenheid zal toenemen gezien de stijging van het aantal bezoekers en activiteiten. Martini Plaza is zowel een winst voor de cultuur als voor de werkgelegenheid. Ook in de toekomst doen we er verstandig aan om cultuurbeleid actief in te brengen in het arbeidsmarktbeleid.

Uit landelijke studies blijkt verder dat investeren in cultuur loont. Cor Wijn schreef onlangs in het Boekmancahier (nummer 51, jaar 2002): "Uit onderzoek blijkt dat de aanwezigheid van veel lokale culturele bedrijvigheid voor steden van groeiend economisch belang is (Hietbrink 1985 en 1988; Van Beetz 1988; Meulenbelt 1991/2; Financieel Economisch Magazine 1990). Met de komst van de kenniseconomie is dit belang nog toegenomen. In zeer recente rapport Muziek in de stad meldt het onderzoeksinstituut Nyfer dat steden heden ten dage uit economisch oogpunt meer hebben aan een goed cultureel klimaat dan aan de bouw van een nieuw kantorencomplex of groot warehouse (Marlet 2002). De reden hiervan is dat de mensen niet meer het werk - de werkgelegenheid - volgen, maar het werk de mensen. Dit geldt zeker voor hoogopgeleide werkers in kennisintensieve sectoren als het bank- en verzekeringswezen, de onderwijs- en onderzoeksinstituten, de medische wereld, de media en de modeindustrie (Castells 1989). Om de werkgelegenheid in deze sectoren van de toekomst te handhaven en te vergroten moeten steden in toenemende mate met elkaar concurreren als aantrekkelijke stad."

Cultuur en doelgroepen

Elke doelgroep heeft zijn eigen beeld van een ideale stad in cultureel opzicht. Voor een integrale visie op Groningen als culturele hoofdstad is het noodzakelijk om de behoeftes

van verschillende groepen in kaart te brengen zodat de voorzieningen optimaal aansluiten bij de vraag. Ook moeten we ons blijven afvragen waarom sommige groepen geen gebruik maken van bepaalde voorzieningen. De vraag waarom zo weinig jongeren naar de opera gaan of naar concerten met klassieke muziek is een vraag om te beantwoorden, niet een om je schouders over op te halen of in te berusten. Mensen moeten blijvend worden uitgedaagd.

Een groep die we hier in het bijzonder willen noemen, zijn de ouderen. Zij maken veel gebruik van de culturele voorzieningen en dat gebruik zal, zeker in absolute zin, de komende jaren toenemen. Wie de tentoonstelling van Ilya Repin in het Groninger Museum bezocht heeft, deelt die verwachting. De tentoonstelling heeft ruim 250.000 bezoekers getrokken en dat was, zoals alle kranten schreven, een record voor het Groninger Museum. Een interessant gegeven is dat uit het publieksonderzoek naar de Repin-expositie is gebleken dat bijna veertig procent van de bezoekers ouder dan 55 was.

Frits Abrahams constateert in zijn column in NRC handelsblad van vrijdag 29 maart 2002: "Er is een groeiende markt voor dergelijke exposities. De ouderen van Nederland hebben tijd én geld." Abrahams wijst hier terecht op een belangrijke ontwikkeling. Zijn constatering gaat ook op voor andere culturele activiteiten als bepaalde concerten in de Oosterpoort of lezingen van Studium Generale.

De vergrijzing heeft grote gevolgen voor het kunst- en cultuurgebruik in Groningen. Van belang is de vraag of we daar voldoende over nadenken en met die ontwikkelingen rekening houden. Vaak wordt het wel genoemd als een ontwikkeling die belangrijk gaat worden, maar ontbreekt de vervolganalyse. Van welke voorzieningen maken zij gebruik, wat is hun waardering en wat is precies de vraag naar cultuur onder ouderen? Het is verder zeer relevant je te realiseren dat ouderen over het algemeen met de auto naar het theater of een concert gaan. Waar moeten die mensen parkeren als ze niet ver willen of kunnen lopen?

Praktische aanpassingen of slimmigheden zijn vaak het antwoord op veel van soortgelijke vragen. De culturele instellingen moeten voor iedereen zoveel mogelijk fysiek en financieel toegankelijk zijn. Per doelgroep moeten de relevante vragen gesteld worden en gezocht worden naar oplossingen en nieuwe vormen om mensen te prikkelen.

Wat wil de PvdA met de stad Groningen?

Wat de PvdA in de provincie Groningen wil, staat niet los van wat de PvdA landelijk wil. De sociaal-democratie streeft naar het 'smalle' kunstenbeleid te koppelen aan andere sectoren, met bijzondere aandacht voor educatie en emancipatie en voor openbare, toegepaste kunsten zoals architectuur en vormgeving. Het culturele leven speelt zich op verschillende plekken in de stad af, binnen en buiten de instellingen, zowel door het werk van professionals als van amateurs.

De kracht en potentie voor een echt vernieuwend cultureel klimaat zitten globaal gezien op twee plekken. Enerzijds zijn er kleinschalige experimentele initiatieven, nieuwe kunstvormen die onverwacht opbloeien, autonome kunst om de kunst of kunst bestemd voor een specifieke doelgroep, zoals de vele initiatieven in wijken en buurten. Anderzijds is er de kwalitatieve top van de kunsten. De dynamiek tussen die steeds veranderende basis en de kwalitatieve top is essentieel voor de creatieve kracht in de samenleving. Cultuurbeleid moet erop gericht zijn deze dynamiek te bevorderen en daaraan zoveel mogelijk mensen actief of passief deel te laten nemen.

Bij deze landelijke lijn sluiten we ons aan. In de visie van de PvdA-statenfractie is Groningen de culturele hoofdstad van het Noorden en moet er geïnvesteerd worden in zowel 'harde' als 'zachte' infrastructuur om de positie van Groningen te behouden, te versterken en te ontwikkelen. Er moeten dusdanig goede culturele voorzieningen, programma's en activiteiten zijn dat experimentele initiatieven, nieuwe kunstvormen en de kwalitatieve top gaan bloeien.

Om dat te bereiken moet er een actieplan voor de komende tien jaar worden opgesteld. Dit actieplan moeten provincie en stad Groningen samen (laten) ontwikkelen. Belangrijk is dat dit op een creatieve en innovatieve manier gebeurt. Zoveel mogelijk creativiteit moet hierbij worden aangeboord. Eventueel door middel van een prijsvraag.

Voorwaarde van het actieplan is dat cultuur en de stedelijke kenniseconomie aan elkaar worden verbonden. De bijdrage van cultuur in het regionale (stads-) economische beleid en het arbeidsmarktbeleid moet concreet worden uitgewerkt. Het gaat daarbij om directe en indirecte werkgelegenheid. Het cultureel actieplan is een eenmalige en forse kwaliteitsinvestering die het culturele voorzieningenniveau blijvend op een hoger niveau tilt. Door met uitdagende, enthousiasmerende ideeën en voorstellen te komen, komt het actieplan mogelijk in aanmerking voor landelijke en internationale cultuursubsidies.

Het gaat dus om een integraal plan, dat ideeën en insteek van de verschillende cultuuruitingen in één gemeenschappelijk perspectief plaatst, innerlijk coherent en versterkend

is, aandacht schenkt aan de benodigde infrastructuur en vooral de sterke kwaliteiten van de stad Groningen als uitgangspunt heeft.

Herhaald wordt nogmaals dat het gaat om plannen voor investeringen die zorgen dat we meer doen dan gewoon doorgaan. Het zijn voorstellen voor extra plannen en extra uitgaven om een nieuwe stap vooruit te zetten. Wat tot nu toe gedaan is aan cultuurtoerisme, behoud van cultureel erfgoed, grote manifestaties, cultuureducatie, etcetera, moet zich verder ontwikkelen volgens de plannen die daarvoor gemaakt zijn.

Volgens de PvdA-statenfractie moet het actieplan onder meer de volgende zes punten omvatten:

Podia

Voor alle vormen van podiumkunst moeten voldoende en afgestemde optreedmogelijkheden zijn. Dat geldt zowel voor de grote producties van bestaande kunstinstituten als NNO, NNT, Galili Dance maar ook voor nieuwe en vaak kleinschaligere experimentele kunst. Groningen zou ook podiumruimte moeten bieden aan een nieuw op te richten politiek cultureel centrum vergelijkbaar met 'de Balie' in Amsterdam.

Werkplaatsen, broedplaatsen en ateliers

Groningen heeft een tekort aan ateliers en atelierwoningen. Sloopbeleid en het opvullen van lege ruimte sluiten ook steeds vaker de mogelijkheid tot een vlucht naar een kraakpand uit. Het bieden van woon- en werkruimte aan kunstenaars vraagt om beleidsmatige, financiële en planologische maatregelen.

De culturele laboratoriumfunctie kan behouden blijven door een gericht broedplaatsenbeleid. Een broedplaats is volgens Wijn in een recent verschenen boekmancahier "een aanzienlijk complex van werk- en oefenruimten dat het individuele kunstenaars en groepen mogelijk maakt onder de juiste financiële en facilitaire condities en in een inspirerend klimaat kunst te produceren; de mogelijkheid om werken te combineren met wonen en de tegenwoordigheid van meerdere kunstdisciplines kunnen het functioneren van de broedplaats versterken."

Spraakmakende festivals en presentaties

Groningen heeft een bijzondere traditie opgebouwd met spraakmakende cultuurprojecten in de openbare ruimte, waarbij de stad als podium gebruikt wordt. Reguliere activiteiten als Noorderzon en het bevrijdingsfestival trekken grote publieksgroepen met een aantrekkelijke diversiteit aan voorstellingen en manifestaties. Door het houden festivals en publieksmanifestaties lukt het Groningen vaak nationale en internationale aandacht op zich te richten.

Kunstopleidingen

Als we schrijven dat in Groningen geïnvesteerd moet worden in de culturele sfeer, dan hebben we niet de terrasjes op de Grote Markt voor ogen, maar dan denken we aan een gunstig cultureel klimaat voor jonge talentvolle mensen die zich professioneel met kunst en cultuur willen bezighouden. Groningen moet de plaats zijn waar kunstenaars willen werken en zich ontwikkelen. Hen moet voldoende opleidings- en presentatiemogelijkheden geboden worden.

Dat betekent dat we ons extra willen richten op opleidingen en op samenwerking tussen de onderwijsaanbiedende instanties. Onderzocht moet worden wat er aan de opleidingen ontbreekt en waar nog vraag naar is.

Presenteren van toptalent

Voor veel studenten is er niets inspirerender dan het in contact komen met toptalent. Er zijn budgetten nodig voor het hier naar toe halen van toptalent voor het geven van master classes of cursussen.

Gecoördineerd pr-beleid

Met goede voorzieningen en programma's ben je niet klaar. Op gebied van de pr valt er nog veel te winnen. Het Groninger Museum heeft daar de nodige ervaring mee opgedaan. Ook andere instellingen zouden daar lessen uit moeten trekken en pr-beleid meer gezamenlijk moeten voeren en concentreren rondom spraakmakende opvoeringen, tentoonstellingen en presentaties.

Op basis van deze zes uitgangspunten kan een programma opgesteld worden voor de komende tien jaar. Dit actieplan zou dus door de gemeente én de provincie gezamenlijk uitgevoerd moeten worden in nauwe samenwerking met de bestaande kunst- en cultuurinstellingen. Uitgezocht moet worden welke mogelijkheden er zijn voor cofinanciering, onder meer vanuit de landelijke en Europese economische stimuleringsfondsen.

Tot slot

Een goede culturele infrastructuur is er in het belang van alle bewoners van stad en provincie. Daarnaast geeft het stad en provincie een eigen identiteit en is het de basis voor verder economische ontwikkelingen. Een versterking van de culturele infrastructuur versterkt de aantrekkingskracht en het imago van de stad als vestigingsplaats. Investerings moeten aansluiten bij het gegeven dat Groningen een veelzijdige stad is met veel jonge bewoners. Wij hopen dat dit essay een bijdrage levert aan de discussie over de verdere ontwikkeling van stad en ommeland en dagen Raad en Staten uit om gezamenlijk met de culturele instellingen van het Noorden een kwalitatieve impuls te geven aan de culturele infrastructuur.

Geraadpleegde literatuur:

'De kunst van links', bundeling krantenartikelen cultuurdebat.
De Volkskrant, Amsterdam, oktober 1979.

Jeremy Rifkin 'Van bezitscultuur naar gebruikscultuur'.
NRC Handelsblad, 17-02-02.

Cultuurconvenant 2001-2004, OCenW, provincies Drenthe, Fryslân, Groningen,
gemeenten Groningen en Ljouwert.

Voortgangsrapportage actieprogramma cultuurbereik, 22-03-02, Provincie Groningen.

'Repin'. Column Frits Abrahams, NRC Handelsblad, 29-03-02.

Handelingen der provinciale staten van Groningen -vergaderingen van 4,9,10 oktober
en 8 november 2000.

'Over talloos veel miljoenen' en de dingen die niet voorbij gaan. De economische
betekenis van kunst en cultuur voor de stad Groningen. Rapport in opdracht van de
Dienst Kunst en Cultuur van de gemeente Groningen. Rob Julien, Ronald Ohlsen,
Rudi de Vries, Rijksuniversiteit Groningen, oktober 1997.

'Logica brengt je van A naar B, verbeelding brengt je overal.' Een voorzet van de PvdA
voor een nieuwe coalitie tussen politiek en kunst. Judith Belinfante en Adri
Duivesteijn. Den Haag, januari 2001.

Notitie Dominic van Vree, namens de PvdA gemeenteraadsfractie. Groningen,
november 1998.

'Beeld en Werkelijkheid.' De economische betekenis van kunst en cultuur voor
Groningen. Faculteit Bedrijfskunde Groningen, Rob Julien. Groningen, februari 1989.

'Sociaal-democratische cultuurpolitiek in een veranderend perspectief', uitgangspunten
voor een conferentie over sociaaldemocratische cultuurpolitiek. Antine Zijlstra, Gerard
Nijboer, Groningen, 15-05-96.

Kort verslag werkgroep Cultuur. Aantekeningen naar aanleiding van een pleidooi van
Kees van Twist.

'Stedelijk broedplaatsbeleid', vertrekpunten, instrumenten en perspectieven voor het behoud van een culturele laboratoriumfunctie. Cor Wijn, Boekmancahier 51, 2002.

Handboek gemeenteraadsleden, Conceptueel model drs. C.H. Wijn. December 1996.

Stellingen over Cultuur/Groningen voor PvdA-discussie

Actieprogramma Cultuurbereik provincie Groningen

'De Verleiding', stad van Kunst en Cultuur in 2010, een scenario. Discussiestuk cultuurbeleid. Raadscommissie FPC Gemeente Groningen, 19-02-01.

'Socialistisch cultuurpolitiek in Frankrijk', Document. Socialisme en Democratie, nummer 10 oktober 1982.

'Cultuur, vrijheid en de grenzen van de markt'. Hans Blokland, Socialisme en Democratie, nummer 5, pagina 200-206, 1993.

